

AZ ÉN ÉS A TE

2015. december 8-án a brooklyni Red Hookban, a Pioneer Works nevű alkotóházban ünnepelték az abban az évben 88. életévét betöltő John Ashbery-t. Geoffery G. O'Brien, Mónica de la Torre és John Yau költők saját verseiket, illetve kedvenc Ashbery-költeményeiket olvasták fel. Mielőtt maga Ashbery is színpadra lépett volna, Ben Lerner így köszöntötte a költőt.

Jó estét kívánok!

A kedvenc John Ashbery-ről szóló mondataimat John Ashbery írta le Gertrude Stein-ről. A *Poetry* 1957. júliusi lapszámában a *Stanzák meditáció közben* [Stanzas in Meditation] című kötetet recenzeálva így írt:

„Mint az emberek, Stein verssorai megnyugtatók vagy idegesítők, briliánsak vagy fárasztók. Mint az emberek, néha teljességgel érthetetlenek, máskor tökéletesen érthető minden tettük; vagy megtorpannak a sor közepén és elkalandoznak, magunkra hagynak minket a fizikai világban, a gondolatok, a virágok, az időjárás és a valós nevek e nagy gyűjteményében. És – épp ahogy az emberek elől – nincs előlük menekvés: mikor úgy éreznénk, most becsukjuk a könyvet, a való világban ismét a *Stanzákkal* találjuk szembe magunkat – csak álruhában.”

Később ugyanebben a szövegben így ír:

„A *Stanzák meditáció közben* azt az érzetet kelti, hogy közben telik az idő, hogy történnek a dolgok, hogy van »cselekmény«, bár nehéz volna megmondani, hogy pontosan miről is van szó. A történetvezetés gyakran az álom logikájára emlékeztet [...] míg máskor egy pillanatra riasztóan világossá válik az egész, mintha a hirtelen megforduló szél egyszerre lehetővé tenné, hogy meghalljuk, miről beszélgetnek ott a távolban...”

Majd végül:

„Rendszerint nem az események izgatják Steint, hanem »ahogyan megtörténnek«, ilyen módon a *Stanzák meditáció közben* története általános, minden célnak megfelelő modell, amelyet minden olvasó saját magára adaptálhat. A költemény a lehetőségek himnusza; annak a ténynek az ünneplése, hogy a világ létezik, és bármi megtörténhet.”

Próbáljuk ki ugyanezt úgy, hogy a *Stanzák meditáció közben* helyére Ashbery valamelyik címét illesztjük.

2017. szeptember 3-án, 90 éves korában elhunyt John Ashbery, az elmúlt fél évszázad egyik legnagyobb hatású amerikai költője, az 1950-es, '60-as években aktív neoavantgárd-posztmodern csoportosulás, a New York School Poets emblematikus alakja. Ben Lerner írása a *The Paris Review* weboldalán jelent meg 2015. december 9-én.

Ha van valami, ami még jobban megragadja, milyen is Ashberyt olvasni, az maga egy Ashbery-vers. „A legjobb Ashbery-versek”, mondja első regényem¹ narrátora,

„leírják, milyen is Ashbery-verset olvasni; költeményei arról számolnak be, ahogyan referenciáik elenyésznek. És amikor arról olvasunk, hogy hogyan olvasunk, miközben olvasunk, azon nyomban megtapasztaljuk a közvetítettséget. Olyan, mintha a tényleges Ashbery-vers el volna rejtve előlünk, egy tükröző felület másik oldalára volna írva, és csupán olvasatunk visszatükröződését láthatnánk. De azért, hogy visszatükrözzik olvasásunk, Ashbery költeményei által saját figyelmünkre figyelhetünk, megtapasztalhatjuk a tapasztalatunk, ilyen módon a jelenlét különös formáját érhetjük el. A jelenlét az, ami érintetlenül hagyja a költészet valódi lehetőségeit, hiszen nem jutunk el az igazi költeményhez, mivel az a tükör túloldalára van felírva. „Megvan, de nincs meg. / Nem éred el, nem ér el téged. / Elvétitek egymást.”

Ashbery különböző stílusokban és hangnemekben képes megszólalni, és bizonyára vannak kritikusok, akik a mai napig korszakokra osztják életművét. Legutóbbi könyveiben – az *Árkádsor* [Breezeway] most nyáron jelent meg² – a versek egyszerre mondhatók bensőségesnek és idegennek: olyan ezeket a verseket olvasni, mintha felnyitnánk egy időkapszulát anélkül, hogy kicsit is beleképzelnénk magunkat a korábbi korba, de még így is éreznénk a benne talált dolgok vonzását. Felismerem azt a szót vagy szófordulatot, érzést is társítok hozzá, csak nem emlékszem, miképp is illeszkedik az életembe. Vagy olyan a legújabb verseket olvasni, mintha egy a mi világunkra kísértetiesen hasonlító idegen bolygón hallgatóznánk – mintha a hirtelen megforduló intergalaktikus szél lehetővé tenné, hogy belehallgassunk a születésünkkor tőlünk elválasztott testvércivilizáció teleregényeibe és reklámjaiba és csacsogásába. Michael Clune jegyezte meg az új versekről, hogy azokban gyakran tűnnek fel „múltunk archaikus kifejezései” vagy „képzelt világok szófordulatai” – elfeledett vagy sosemvolt kultúrák közhelyei. És mégis közhelyeként ismerjük fel őket, szerkesztett szófordulatokként. A lényeg nem az, hogy az ismerőst idegenné tegye, mondja Clune, hanem hogy az idegent ismerőssé – amiként minden lehetséges világ giccsét is univerzális grammatika dűcolja alá. (Ez az, ami közel hoz minket egymáshoz.)

Ashbery költészetének megannyi csodája közül egy, ahogyan névmásai, különösen az *én* és a *te* megtelnek, kiürülnek és ismét megtelnek olvasás közben – mint valami tengeri élőlény vagy az emberi szív kamrái. A *te* olykor mindannyiukat jelenti, akik eljöttek ma este, máskor csak téged, egyedül a gondolataiddal. Legelőször egy topekai Barnes and Noble könyvesboltban, 1994-ben kaptam magam azon, hogy beleoldódtam egy Ashbery-vers második személyébe, és azóta sincs ennél fontosabb esztétikai tapasztalatom, emiatt lettem magam is író. Nem emlékszem már arra a tükörfelületre, amellyel szembe találtam magam, de arra igen, hogy az *Egy hullám* [A Wave] című kötetben jelent meg.³ A játék kedvéért tegyünk úgy, mintha a következő, *Bevezetés* című vers lett volna az, amit most felolvasok Önöknek.

¹ Ben Lerner első regénye, a *Leaving the Atocha Station* (Elhagyni az Atocha-állomást) szintén egy Ashbery-verstől kölcsönzi címét. (A ford.)

² A kötet Ashbery utolsó előtti verseskötete, 2015-ben jelent meg. (A ford.)

³ A kötet eredetileg 1984-ben jelent meg. (A ford.)

Bevezetés
(Introduction)

*Hogy író legyél és megírd dolgokat,
Olyan tapasztalatokkal kell rendelkezned, amelyekről írhatasz.
Hogy élsz, önmagában nem elég. Van egy elméletem
A mesterművekről, hogy hogyan lehet a lehető
Legkisebb erőfeszítéssel elkészíteni őket úgy, hogy ne
Legyenek kicsit se rosszabbak a többinél. Ugyanazokat
Az alapanyagokat használhatod, mint az álmoknál – végre.*

*Ez olyan játék, aminek nincsenek vesztesei, és egyetlen
Győztese van – te. Először is a fájdalom
Visszanyilall a történet elejére, és a történet
Felfordul, a kicseszett feje tetejére áll. Ez a történet így
Senkié! Legalábbis így gondolják egy darabig,
És a történet így már architektúra,
Aztán pedig afféle szerteágazó történelem.
Üres epizód, ami alatt a téglákat
Újrarakták és megbarnultak. És végül ez az egész
Senkié, nincs itt számunkra semmi,
Kivéve azt a nyűgös vacillálást a központi
Kérdés körül, ami közel hoz minket egymáshoz,
Jóban és rosszban, mindörökké.*

Kérem, köszöntsék velem együtt John Ashberty.

MOHÁCSI BALÁZS fordítása

JOHN ASHBERY

Halálfélelem

(Fear of Death)

*Mi van már velem,
Hát ilyenné váltam volna?
Nincs az előtte és utána határvonalától
Szabad állapot? Nyitva ma az ablak,*